

Градимиp Стојковић

ХАЈДУК ЧУЖА ДОМОЉИНУ

мала лагуна

Садржај

(I)	Капетан & капетан	9
(II)	По пропису	30
(III)	Није ово школа	62
(IV)	Као што то бива	94
(V)	Свако зашто има своје...	141
(VI)	Баба <i>ex machina</i>	173
(VII)	Било па прошло	202
(VIII)	Ништа није немогуће	248
	Хималаја о Хајдуку и још понечему.	279
	Белешка о писцу	283

(I)

КАПЕТАН & КАПЕТАН

Већ кад је у зборницу умарширао предмет занимања свих нас – седи, подгојени двометраш, избријан два милиметра испод коже, у класичном тегет оделу, снежнобеле кошуље притегнуте уз врат обавезном црвеном краватом, било ми је хладно око срца. Не осврћући се ни лево ни десно, праћен заруменелом секретарицом и модрикастим психологом, у мртвој тишини, заузео је директорско место на челу стола и одмах објавио:

– Господин министар ме је поставио за директора ове школе. Моје име је Душан Мунижаба. Дневни ред ове седнице је измењен, јер вас чека врло озбиљан и одговоран посао на препороду ове школе и тежак задатак исправке свих пређашњих пропуста, последица неодговорности и нерада, како бившег директора тако и вас самих.

Бленуо сам у њега, опчињен, осећајући како се претварам у овцу. А кад сам скренуо поглед и осврнуо се око себе, уверио сам се да је ово сурова стварност: сви остали су бленули као и ја – стадо оваца.

– У јутрошњем брзом прегледу школске документације, просторија и опреме стекао сам врло јасан увид у стање ваше школе. Оно је катастрофално. Ништа вам овде не ваља. Због тога, упамтите, од данас окрећем лист и у рекордном року ће све бити доведено у ред. Моја школа мора да буде најбоља.

Тајац.

– Прозваћу најпре све резервне старешине ове школе...

Ту већ нисам издржао. Закикотао сам се, више на нервној бази него због изваљене бесмислице.

– Ко се!? То!? Смеје!? – рикнуо је официрском гласином, подсетивши ме на оне моје официрчиће, из бивше ЈНА.

– Ја! – јавио сам се, прогутавши смех.

– А шта је то смешно **вама**? – снизио је тон, ипак нагласивши посебно оно „вама“.

– **Разредне** старешине, директоре, не **резервне**.

Понео се очекивано, побелевши, па поцрвеневши:

– Није смешно. Ваше понашање није на месту. Ко сте ви...

Нисам му дозволио да заврши:

– Последњи на списку који је пред вама. Глигорије Пецикоза Хајдук, професор биологије...

Зграбио је списак. Нисам издржао, долио сам уље на ватру:

– ...резервни, извините, омашка... разредни старешина осмог пет.

Наравно, пола наставничког већа се насмејало. Директор, наравно, није.

– Нисам дужан то да чиним – пресекао је смех – али ћу ипак објаснити. Моја омашка је последица дужности коју сам обављао до постављања на ово руководеће место. Ја сам, наиме, као резервни капетан прве класе био

командант општинске територијалне одбране, па отуда и ово. А претходно сам био професор историје...

Благо нама! Шта се то догађа кад нам за директора постављају резервног официра?

– И доста о томе! Први разредни старешина ми се неславно представио, да видим и остале.

– Богме, Хајдук – шапнуо је Зуле – код овог ниси последњи на списку, него први.

– Није лоше бити први. Знаш како се каже, не иди у војску...

– ...ако нећеш да будеш генерал – довршио је. – Само што ово није војска. Војску си одслужио једном заувек.

– Зар?

*

Воз њолази, машинааа се креће, 'еј мааашина се креће...

...баш се то добро уклапало у ритам лупања вагонских точкова.

Седео сам на отвореним вагонским вратима и клатио ногама, не мислећи ни на шта.

– Регрути – пренула ме је реч, изговорена женским гласом негде изнад моје главе. – А куд сте се запутили, јадо моја?

Горко сам се осмехнуо и још горче одговорио:

– На море, да летујемо!

Моја духовитост била је пропраћена општим кикотом, урлањем и звиждањем.

Регрути – јадна, неиспавана гомила која је одисала смрадом ракије, пива и тешког зноја.

– *Воз њолази машина ња зеза, 'еј мааашина ња зеза* – заурлао је један наш, широко размахнувши руком у којој

је држао пивску боцу. Пиво је шикнуло у пенушавом млазу, а гомила је прихватила:

– *Ај мене чека-а војна обаве-еза!*

Гомила измучена и згужвана, поднадула од дуга путовања, бдења и опијања. Једнаке су се такве гомиле ваљале и климале успут по перонима.

„Регрутски воз“, пролетело ми је кроз главу. Несвесно сам запалио цигарету. Дочекао ме је тунел.

Био је то ко зна који тунел по реду. Безброј њих, краћих или дужих, безброј мрачних прекида стварности, уз успављујуће клопарање точкова и промицање вијугавих, белих линија по кривавим зидовима.

Онда ме је заблеснула светлост. За тренутак сам био заслепљен. Локомотива је затрудила. Приближавали смо се станици.

Откако смо ушли у овај крај, по неком правилу, све су станице бивале готово пуне. Нимало нису подсећале на наше, увек препуне путника, увек сиве и прљаве, уз паклену галаму која те дочека, заплусне и наједном пробуди немир пред путовање. Ове су станице, тако беле и чисте, бивале некако нестварне.

Одувек сам волео да путујем возом.

Сви су ми се смејали кад сам објавио да ћу возом.

– Из ког си ти века? – истински се нервирала Драгана.
– Хоће човек „максимални доживљај“... чега и због чега?

– Тотална будала! – закључио је Хималаја.

Мој нераздвојни друг из школе добио је исти распоред, исту касарну, чак исти дан јављања. Извадио је авионску карту за тај дан. Из комбинације је испао Индијанац. Његов свемоћни отац је потегао неке своје везе, па је несудбени регрут остао за неко друго време, ко бајаги неспособан.

– Како ћете ви без њега? – вајкала се Драгана. – Ко ће да вас храни, дувани и цинкари старешинама? Мораћу да обрадим његовог маторца, па да потегне те исте главоње. Нека му изради вашу касарну у следећем извлачењу...

– Паз' да те не послуша – смејао се Хималаја.

То друштво је остало на перону број три београдске Железничке станице, машући сложено белим марамицама, купљеним посебно за ту прилику: испраћај регрута Глигорија Пецикозе Хајдука у војску. Моје сам убедио да ме не прате, иако је мој маторец Кузман за ову прилику долетео наглавачке с терена, чак из Кувајта. Само једном син јединац иде у војску! Ипак, било ми је хладно око срца. Главу дајем да ће иза неког стуба да извири моја непредвидива бада...

– Видимо се за два дана – испратио ме је Хималаја. – Чекаћу те жељно и нестрпљиво да те излечим од клацкања и осталог.

– Чекаћеш ме и овако и онако, ортак – узвратио сам. – Коверат с документима је код мене.

Воз је одмицао. Иза њега је остајала читава она несносна гунгула родитеља, сестара, браће, родбине, девојака, трубача и све то, зачудо, без моје легендарне бабе. Чиме су је и уз шта привезали, па није успела да оправда ону дефиницију моје мајке: „ниче и где је не засејеш“?

„Чекам те“, успео сам да прочитам с Драганиних усана, иако се преко мене навалио један грмаљ, урличући из петних жила:

– И немо' да шараш док сам у војску!

Паз' да не! То исто ми се сада мотало по глави, у вези с Драганом, али нисам гајио посебне илузије. Ко бајаги, сигурно седи с друштвом у „Картагини“, сркуће колу и мисли на мене... нема женска друга посла! Управо

мисли на ојађеног Хајдука, који путује у војску као део те гомиле регрута...

Ожеднео сам. Уста су ми била сува као ђон, а језик одебљао, горак од непрекидног пушења. Смучило ми се.

– Радоше – чуо сам ону исту женску изнад главе – о’ли пиво, Радоше?

И ја бих, али мене нико не пита.

– Земљак – као из мисли изникла, створила ми се испред носа боца пива. – Цугни мало, а!

Прво пиво, па онда остало. Отпио сам скоро пола боце и било ми је лакше. Окренуо сам се:

– Хвала... земљак.

Земљак је био сасвим у реду. Имао је чак симпатичну, бркату фацу. По ко зна који пут чуо сам исто питање:

– Идеш у војску?

Изненађујуће глупаво питање за његову доброћудну и паметну њушку.

– Јок! – насмејао сам се. – Не идем. Воде ме.

– А ко? – сео је до мене. – Не видим никога.

Уозбиљио сам се:

– Дај, човече, то је био фазон.

Мало се као осмехнуо, па рекао:

– Иди! Нисам знао... а мене су привели. Дочекали да напуним двадесет и седам...

Није изгледао тако, бар не толико матор.

Наслонио сам се на довратак и окренуо поглед.

Била је то сасвим другачија слика од оне на коју сам навикао: маслине, смокве и дивљи нар промицали су крај мене док се воз лагано успињао.

Утом се указало море.

Било је то друго море, туђе, не оно које сам година-ма раније виђао након дугих путовања, које би ми увек

бивало награда за пробдевену ноћ. Море, испрва краји-чак плаветнила између мрко-зелених планина, неизвесно у стапању с небом и изазовно у губљењу на завијутку пруге. Затим море у сегменту залива, по правилу оивичено агавама, боровима, чемпресима и каменим кућама. И на крају, медитеранска железничка станица, у чијој се близини обавезно налази пристаниште, кеј с баркама, бродицама и дирљиво познатим смрадом машинског уља, рибе и свега што означава право, драго море.

Од свега тога ни трага. Било је то регрутско море. Изгледало је сиво и јадно, прљаво и изморено, као и све у чему сам се налазио, као и ова пијана и убљувана гомила.

– Ето, море! – огласио се мој сапутник.

Њему је, можда, први пут, помислио сам. И сетио се свих својих мора: кампова, ђачких екскурзија, дечјих летовалишта, изнајмљених собица, ноћних гитара, боровине, препуних плажа, тајних лагуна с голишавим Немицама и Скандинавкама... све ми је то прохујало у магновењу кроз мозак. Насмејао сам се:

– Регрутско море!

Мој несуђени земљак је одмахнуо руком, нехајно.

Воз је коначно стао. Скочио сам на перон, на замашћену, поцрнелу шљаку. За мном гомила. Стигли смо.

– *Војско моја, осамнајс' месеци* – завречао је неко из гомиле.

Погледао сам на сат. Мој ортак Хималаја ме чека можда у касарни, а можда тек сада улази у авион на сурчинском аеродрому. Наравно, можда, јер с њим човек никада није сигуран.

– *Чекају ме фишеци и меци...*

Откуда им само толико прекрасних општенародних музичких творевина?

Дочекали су нас војници, некако постројили, па повели обалом, поред мора. Ноћ се нагло спуштала. Испред нас су се упалиле светиљке. Ишли смо ка њима.

Опипао сам коверат у унутрашњем џепу јакне. Војна документа за нас седморицу. Због чега су баш мене одабрали да то носим?

Неко иза мене поново ме је назвао земљаком. Слегнуо сам раменима, стегао зубе и опружио корак.

Војска... и тога је било и биће.

*

– ...сада и убудуће!

Нови директор је ударио дланом по столу.

Десно од мене чуо сам пригушен смех. Зуле је гладио бркове, покривајући уста. Онда је дошапнуо:

– Ниси једини који дремка. Види Физу.

Мој остарели колега је, у свом уобичајеном стилу, очију сакривених иза „теглица“ својих наочара, спавао неометан захваљујући својој наглувости. Одмахнуо сам главом. Добри, стари Физа иде у пензију чим заврши ову школску годину. Како ли то изгледа четрдесет година бити наставник? За мене, незамисливо!

– Ја још нисам упознат с вашим способностима – дамбао је неуморно Капетан – те ћете, за сада, сви бити једнаки, једнообразно третирани док не докажете сву своју вредност. Сву! Разумете! Сву!

*

– Сву храну! Сву! И ону, разумеш! Коју?! Осталу! Овде! У ову кутију! Јасно?!

Тако је објашњавао, шетајући се између нас и некакве сандучине, бркати официр.

– Алкохол! У флашама! Балонима! Исто такође! Одложити! Овде! Одмах! Немој! Неког! Да видим! Да пије! Јасно?!

Нисам имао ни једно, ни друго, па сам се спустио на шипку оградае уз бетонску стазу, где су нас зауставили. Извадио сам цигарете и само што сам креснуо упаљач, поред мене се створио један од војника, оних што су нас довели:

– Земљак, дај дуван!

Пружио сам му кутију и касно схватио грешку: бар петнаест руку се умешало у пустошење мојих цигарета. Када сам добио кутију назад, у њој је била читава једна. И за то им хвала. Могли су да ми врате празну амбалажу.

– Ти! Тамо! Устај се!

„Ти! Тамо!“ био сам, очигледно, ја. Устао сам.

– Гаси, разумеш! Цигару! Није! Дозвољено! Овде! Јасно?!

Није дозвољено, а оних петнаест? Сасвим културно сам питао:

– Извините, а ови остали?

Нешто нисам добро урадио и то је разљутило овог важног типа:

– Шта! Ти! Не дискутуј! Слушај! Наређење! Старешине! Јасно?!

Није ми било ни до чијег истресања, па макар то био и старешина. Довољно сам био неиспаван, гладан, смрдљив и изможден. И више него довољно да би ме мрцварио један очигледно хистерик.

– Кад они угасе, и ја ћу – прогунђао сам и повукао дубок дим.

– Изврши! Одмах! Наређење!

Малчице сам размислио, па бацио цигарету на бетон и огазио је пуним стопалом.

– Војник! Како се зовеш?

– Је л' ја? – прорадио је онај мој неизбежни, инатски ђаво. – Али ја нисам још војник.

Старешина је наједном снизио тон:

– А-а, дечко се прави паметан? Такве чекам... а шта си, молићу фино, ако ниси војник?

– За сада регрут.

Зачуло се неколико сасвим јасних кикота. А онај је опет заурлао:

– Презиме и име! Твоје! Јасно?!

– А средње слово?

Онај војник, што ми је тражио цигарету, мунуо ме је лактом у ребра:

– Не зезај! Кажи.

Опет сам малчице размислио, па казао:

– Пецикоза!? Хајдук!? Глигорије!? Јасно!

– Како! Шта! Кога! Ти! Зајебаваш!

– Никога – осмехнуо сам се предусретљиво. – Хоћете личну карту да се уверите? Ево... сад ћу...

– Доста! Прекини!

Прекинуо сам, мада ништа нисам ни почео.

– У колону! По два!

Наша колона по два више је личила на чопор, али наш вођа више није био заинтересован за нас. Окренуо нам је леђа и командовао:

– Милоје! Води! У салу! Јасно!?

Тај Милоје, вероватно неки опет старешина, али нижег ранга, врло истрајно, уз мање истрајну помоћ неколико војника, средио нас је по два, а онда повео и довео до осветљене баракe. Пред вратима нам је одржао проповед:

– Слушај ’вамо! Ово ви је сала за свечаности. Унутра су ви мандраци на патос. Туј ће да спијете. Унутра су и други војни обвезници. Туј су стигли пред вас. Сваки ће добије ћебе, два комата. Кад ве придигну, обадва ћебад ће оставиш на твој мандрак, сложемо. Ако те притера да вршиш малу или велику нужду, онам’ су ти вецеји. Напомињем важнос’ хигијене! Немо’ да затекнем запете по зидови! Јасно? Ајд, сад! Кад чујеш повечерје, немо’ да неког затекнем у стању шетања! Јасно?

Срећом, било је довољно мадраца по поду. Спустио сам се на први слободан, смотао једно ћебе под главу, а другим се покрио.

– Еј, земљак, опет смо заједно.

Поред мене је био онај брка из воза.

– Изволи, потегни! – извукао је из недара боцу пива.

– Промувао сам је.

– Геније – похвалио сам га.

– Паз’ да те не виде.

Зачула се труба. Неко је угасио светло и објавио:

– Спавање, гуштери!

*

– ...душу дало за спавање – мунуо ме је Зуле лактом.

– Па што ме онда будиш – прогунђао сам.

– Да не спаваш. Онај мало-мало па гледа право у тебе.

– Чини ти се. Седим преко пута, па тако изгледа...

*

– Дигсе! Дигсеремац!

Неко ме је крвнички одвалио по цеваници. Отворио сам очи: мрак! Ког ђавола нас ноћу буде?

– Дигсе! – урлао је онај исти упорно.

С плафона је синило светло. Испод прозора је закрештала труба.

– Гаси, бре, светло! – добацио је неко, љут оправдано. Навукао сам ћебе преко главе.

– Дигсе! Дигсеремац!

Прекипело ми је:

– Дај, човече, откачи се! Нађи тог твог серемца и остави нас да на миру књавамо!

Војник изнад мене ме је одвалио и по другој цеваници:

– Ремац, бре! Дигсе!

Скочио сам, а војник је продужио да урла:

– Дигсе, ремадијо! Још ситно!

– Еј, колико је сати? – питао ме је мој сусед.

– Пет! – запањило сам се. – У животу нисам устао у пет.

Измилели смо напоље, у сиво, влажно јутро. Извукао сам нову кутију цигарета.

– Колега – одмах ми се накачио један риђи, брадати.

– Дај дуван, молим те. Остао сам кратак. Кад се отвори кантина, купићу.

Поучен јучерашњим искуством, извадио сам једну цигарету и пружио му. Узео је, али ме је радознало одмерио:

– Не изгледаш тако...

Одмерио сам и ја њега:

– Како?

– Као Шиптар. Они нуде једну, из руке.

Насмејао сам се и одједном ми јутро више није било онако тмурно. Овај брадоња није лош.

– Јуче сам понудио пуну кутију. Вратили су ми је с једном једином цигаретом.

И брадоња се насмејао:

– Исто, колега. Први дан сам и ја исто прошао.

Први дан!

– А колико си овде?

– Два дана. Ово је трећи и ако се данас не појави онај идиот код кога су ми документа... кад га дочекам, разбуцаћу га. Дај још један дуван, па да се спустимо до кантине.

Кантина је била, у ствари, једна барака. Поред ње је била трпезарија, а пред трпезаријом докона војска смешана с нама, регрутима.

Дао сам му цигарету, али до кантине нисам отишао. Лепше ми је било да издалека посматрам. Најпре се војска постројавала, па отишла у трпезарију, група по група. После су излазили, по један-двојица, или неколико од једном, вероватно како су завршавали неки свој посао. Сва су ми њихова лица изгледала слично: безизражајно, чак лењо и тупаво. Бесциљно су седали на клупе и зидић, бесциљно устајали, бесциљно се мували тамо-вамо, опет седали и опет устајали... ради ли се у овој војсци нешто? У крајњој линији, то чека и мене.

Онда се огласила труба. Војска је живнула. За неколико минута простор око трпезарије и кантине је опустео. Куда су отишли, нисам могао да знам, а није ми више ни било важно. Нас регруте су потерали на некакав бетонски плато да нас „распореде“, како нам је објаснио један, много сличан оном старешини што нас је јуче онако дочекивао.

За столом је седела униформисана петорка. Старешине или официри, свакако, иза којих су стајали још неки униформисани неофицири, претпостављао сам. А један од тих је урлао, читајући из списка:

– Арсенијевић! Живојин! Мионица!

– ЈА! – одговорио је урлањем дотични Живојин.

– Приђи 'вамо!

Пришао је Живојин, па су га и они за столом и они иза стола одмерили, мало климали, мало одмахивали главама, па је онај прозивач опет заурлао:

– Прва чета! Тамо, код криве маслине!

Није ми било нимало забавно, мада је подоста подсећало на продају робова у *Смешној историји света*¹. Сео сам на степеник испред врата сале у којој смо преноћили. Начекаћу се, ја сам тек под П. И док сам чекао, закључио сам да постоје само четири те чете у које нас распоређују: прва, друга, трећа и некаква пратећа. У ту пратећу, било их је најмање распоређено. Проседи старешина који је одлучивао ко ће у ту пратећу био је и најстарији, а изгледа и најважнији официр од свих за столом. Почео сам да пратим како ови важни фактори одређују ко ће у коју чету. За прве три није постојало неко правило, али у пратећу су одлазили или високи, снажни, или матори, по правилу са завршеним факултетом или вишом школом. Пожелео сам да будем у пратећој, али нисам био ни претерано висок, нити неки снагатор, а на факс сам се само уписао.

– Пецикоза!

То сам ја! Јавио сам се:

– Овде!

– Овде! – чуо сам одјек.

Прогурао сам се до стола. У ствари, готово до стола, јер се испред мене испречио неки безвезњаковић.

– Мрдни, земљак, да прођем – уљудно сам му забио лакат у ребра.

Безвезњаковић не би био безвезњаковић да ме је послушао. Мрднуо је, додуше, али тако да ми је потпуно запречио пролаз.

¹ Филм Мела Брукса (*Mel Brooks, History of the World – Part 1*)

– Сине – поновио сам операцију с лактом – дај, помери се!

– Шта је тамо? – загунђао је онај проседи, с највише звездца на раменима. – Каква је то гужва, *йанаију* вам вашу!

Шта вам вашу?

– Ја сам Пецикоза – извиривао сам иза безвезњаковићевих леђа.

– Ја сам Пецикоза – поновио је тип моју изјаву.

– Десетару – наредио је проседи. – Прочитај, разумеш, све податке!

– Разумем! – грмнуо је десетар-мегафон. – Пецикоза...

– Ја сам!! – викнули смо обојица углас.

– ...Глигорије!

– Ја! – разгрлатио се тип испред мене.

– И ја сам – још се нисам предавао.

– Име оца Радивоје!

Е, то нисам био ја. Зар да се овај зове као ја? У животу до данас нисам срео некога ко има исто име и презиме.

– Извините – покушао сам да будем културан. – Али исто се зовемо...

– Који си ти, панаију ти твоју? – насмејао се проседи изненада.

– Исто Глигорије Пецикоза...

– А одакле си?

– Из Београда.

А онда сам се сетио:

– Овај, извин'те, рекли су ми да предам овај коверат...

Пришао сам столу и пружио коверат. Узео га је проседи, забрундавши:

– Опет стара прича. Пошаљу ми картоне у последњој тури. А овде ми се, 'леб им њихов, смуцају нераспоредени три дана! Држ' ово, десетару. Прозивај одмах те Београђане. И нађидер овог другог Пецикозу Глигорија.

Десетар је пажљиво отворио коверат. Онда је извадио картоне из њега, прегледао их натенане, па напoкoн oбјавиo:

– Ево га! Пецикоза Хајдука Глигорије, Вождовац, Београд.

– Јес’ ти тај? – питао је проседи.

– Аха – обрадовао сам се. – Скоро да сам ја... само, мој отац се зове...

– Не аха, војниче! – осовио се на мене један од оних за столом. – Ниси у кафићу, него у касарни!

– Добро – рекао сам помирљиво, покушавајући да одобровољим овог официрског шмекера.

– Не добро, војниче – тек то га је распoмамило. – Не добро, него разумем!

– Добро, разумем!

И ту су се сви закикотали, па и ја.

– Полако, Вицко – зауставио га је проседи. – Не зна човек још. Треба да научи.

Бленуо сам час у једног, час у другог. Зар ће убудуће сви овако да се издиру на мене?

– Разумем, друже капетане – одвратио је невољно тај Вицко и притом ме крвнички одмерио, у стилу „запамтићу ја тебе“.

– Ти, Пецикоза из Београда, разумеш – махнуо је прстом проседи Капетан. – У пратећу, код мене! Научићеш ти све што је потребно, панаију ти твоју.

Тај ми се проседи одмах допао. И друштво је, изгледа, у тој пратећој било пробрано. А Капетан је наставио:

– Десетару, дај, разумеш, да средимо одмах те Београђане што чекају. Прозивај из коверте!

– Разумем, друже капетане! Животић! Драгиша!

Издигао сам се на прсте и истегао врат к’о жирафа да видим што пре мог ортака, који ме је ова два дана

сигурно жељно ишчекивао. Ништа! Ни трага ни гласа од Хималаје.

– Даље, десетару – пожуривао га је проседи капетан.

– Тај, разумеш, касни, панаију му његову!

Даље ме није више занимало кога је десетар прозивао. Шта ли се догађа с Хималајом? Да ми је знати где ли је тај смотанац заглавио... а онда:

– Бабка! Јанко!

– Овде!

И столу је пришао онај брадоња који је мислио да сам Шиптар.

– Дозволите да вас исправим и допуним – наслонио се длановима на сто. – Ја сам Јан... а отац ми је Јанко.

За тренутак су га сви бело гледали.

– Шта велиш? – први се јавио мој проседи Капетан.

– Грешка у картону, разумеш, а?

– Можда – одговорио је брадоња, осмехујући се. – А можда овај ваш десетар није добро прочитао.

– Десетару – наредио је Капетан – дај ’вамо тај његов картон, разумеш!

Узео је картон, натакао наочаре на нос и прочитао, реч по реч:

– Презиме Бабка... име оца Јанко... име Јан... што, разумеш, ниси и ти Јанко, панаију ти твоју?

– Не знам – насмејао брадоња. – То ми је од крштења...

Капетан је скинуо наочаре, одмерио је брадоњу од главе до пете, па се и сам насмејао:

– Од крштења, велиш, а? Шта ти оно беше по цивилном занимању, да видимо...

– Професор – одговорио је брадоња, пре но што је капетан успео да прочита из картона.

– Професор – уозбиљио се Капетан. – А чега? Чек’... аха, матерњег језика и књижевности... а да ли ти,

професоре, дозвољаваш, разумеш, твојим ђацима да ти се наслањају на катедру док одговарају, а?

Брадоња је хитро склонио дланове са стола:

– Извините... случајно...

Капетан је пружио десетару картон, па рекао:

– Од крштења Јан, панаију ти твоју, а од данас код мене Јан, разумеш! Пратећа чета!

Брадоња нам је пришао.

– Добро дошао, земљак – насмејао му се мој сапутник Брка, један од првих уведених у ову пратећу чету.

– Надам се да сам добродошао – одгунђао је брадоња, али се и осмехнуо притом.

Напокон, кад смо сви били прозвани и распоређени, остао је по страни само некакав чудак, минијатура од човека, метар и жилет, што би рекао Хималаја, сав некако скутрен, сјађен.

– Ти, тамо – позвао га је један од старешина, упирући прстом. – Ти, бре, теби говорим! Како се зовеш?

Тај тамо се још више скупио, промрсивши овако нешто:

– Њињун...

– Како, бре?

– Њоњак Њињун...

Настао је урнебес. Немилосрдна гомила се смејала, звиждећи, кокодачући, њиштећи, пијучући, цокћући, грокћући и гракћући притом. И ту је малац коначно заћутао. Нико живи, чак ни сам Капетан, није успео да извуче ни гласка, а камоли једну реч од њега. Стајао је оборене главе, онако утонуо у себе, непомичан, смрзнут, све док Капетан није окончачо ово мучење:

– Ајде ти, разумеш, у моју чету. Тамо ћу да видим шта ћу с тобом, панаију ти твоју...

Осврнуо сам се около. Све неки маторци око мене. Шта ли ће од тога да испадне?

*

– До даљег! – грмнуо ми је неко у лице.

Поскочио сам. Тај неко је седео на другом крају зборнице, наспрам мене, и лупао дланом по столу: нови директор-капетан.

– Седи! – повукао ме је Зуле. – Шта ти је?

Сео сам, али касно. Директор ме је већ уочио:

– Пецикоза, хтели сте нешто?

– Ништа – покушао сам да будем „у току“. – Ништа...

– Па што се онда врпољите? Тако се понашате и на часу, претпостављам?

Не ваља претеривати. Овај је то чинио. Бацио сам поглед на сат. Масирао нас је више од сата, а ја нисам чуо ништа од тога.

– Пре свега, господине капетане... овај, директоре... ја на часу не седим, јер нисам војник... овај, ученик... па се и не врпољим. А то што се догодило, то је због биолошке, односно физиолошке потребе мог организма, који је навикнут на школски ритам часова и одмора. Предуго траје ова седница, а нисмо још ни дошли до поправних испита.

Колеге су зажагориле, одобравајући.

– Ви сте, Пецикоза, изгледа врло духовит човек – поново их је пресекао. – Оставите своју духовитост за после, а сада обратите пажњу на оно што вам ја говорим.

По обичају, врх мог носа је почео да се мрзне. Дубоко сам удахнуо, вратио адреналин² на нормалу, па изјавио:

– Зато што вам се учинило духовитим, примите моје извињење. А зато што морам у ве-це, не би требало да се извињавам, јер и пола колектива вероватно има сличне

² Хормон надбубрежне жлезде; лучи се директно у крв.

потребе, па предлажем да начинимо паузу и обавимо то што нас мучи.

Поновљени жагор мојих истомишљеника није више значио само одобравање, него и вапај очајника.

– Моје излагање би трајало још само петнаестак минута – гласио је одговор мом предлогу. – Но, видим да сам постављен за руководиоца у врло специфичној средини, па нека вам буде десетоминутна пауза.

– Вољно! – допунио сам га.

Измучени просветари су поскакали са столица, па се моја допуна није баш надалеко чула.

У холу, док су се колегинице и колеге тискале испред наставничких ве-цеа, провукао сам се кроз гунгулу и спустио у велики хол, па до улаза.

– Наставниче, молим вас – одмах ми је притрчао мој Туга. – Јесам положио?

– Још се не зна – био сам искрен.

– А мени је Годзила рекла да ће Наставничко веће да одлучи.

Објаснио сам и њему и осталим клинцима да веће још није о томе одлучивало.

– Него, да се ви лепо – предложио сам – покупите, па одете кућама. Ко зна колико ће ово још да траје...

– Ја не смем – покуњио се Туга. – Стрицу сам рекао да ћу данас да чујем да ли сам положио.

– А ако ниси положио?

– Да се не враћам.

Туга је био дете без оца. Мајка га је дала „на старање“, али га је пред полазак у школу преузео стриц. Још у петом добио је надимак „Југо, моја туга“.

– Онда чекај – прихватио сам део његове муке. – Потрудићу се, колико могу, да све буде добро.

Што се њега тиче, било је добро. Годзила је поступила фер и дала му двојчицу. Било је добро и за мене, јер сам, чим смо коначно завршили седницу, ухватио маглу. Сјурио сам се у двориште и обрадовао Тугу:

– Положио си, мајсторе!

– Нас... наст... – замуцнуо је и бризнуо у плач.

– Смири се, Југо-Туго – загрлио сам га. – Сад си осмак!

Ако те види Звјездана да њачеш...

– Где је?

– Ма, ја то онако, да те упозорим.

Отишли смо заједно из школског дворишта.